

HET BEGIN: MET STOMHEID GESLAGEN

1.

Sommige verhalen gaan een leven lang met je mee. Zo moet ik, bij het horen van de naam Johannes de Doper steeds meteen denken aan wat ons werd verteld op de lagere school. In de godsdienstles werd ons verzekerd dat Johannes de Doper en Jezus van jongs af aan goede vriendjes waren. Ze gingen samen naar school en kwamen regelmatig bij elkaar spelen. Dat werd ons zó beeldend verteld, dat ik het nog steeds voor me zie: die twee knaapjes, uiteraard allebei met zo'n stralenkrans rond het hoofd, lief en voorbeeldig spelend.

Hoe lief en voorbeeldig ook, geschiedenis is het zeker niet. Zoals ook het verhaal dat we straks gaan lezen uit het evangelie van Lucas geen geschiedenis is. Die verhalen vertellen niet wat er gebeurd is, maar ze willen duiden, overtuigen. Onze meester op de lagere school vertelde het verhaal omdat hij wilde, dat ook wij braaf en voorbeeldig zouden zijn. En Lucas vertelt zijn verhaal, omdat hij uit alle macht wil duidelijk maken dat er in de dagen dat Herodes koning van Juda was, iets gebeurde, dat het hele aanschijn der aarde veranderde. Natuurlijk, men kende de verhalen van Sara en van Hanna, beiden op wonderlijke wijze moeder geworden van Isaak en Samuel. Ook dat was markering van een nieuwe tijd. Maar Lucas heeft het niet over één, maar over twee bijzondere geboorten na elkaar: dat is nieuwe tijd in de overtreffende trap. Elisabet, hoewel al op leeftijd, zal een zoon krijgen die Johannes heet; Maria, hoewel ze nog geen man bekend, zal een zoon krijgen die Jezus heet. Lucas weeft in het begin van zijn evangelie de verhalen over Johannes en Jezus kunstig door elkaar. En bij de lezer groeit steeds meer het besef: die Johannes, dat is bijzonder, maar die Jezus, daar zijn eigenlijk geen woorden meer voor.

Bij de aankondiging van de geboorte van Johannes klinkt de naam Aäron, priester bij uitstek; bij Jezus de naam van David, koning. Johannes wordt nog even in verband gebracht met Elia. Zo staat deze aankondiging in de echo van de wet en de priesters, van de koningen en de messiaanse verwachting en van de profeten. Kortom: Lucas zegt: hier gaat de hele Schrift in vervulling.

Beide geboorten worden aangekondigd door Gabriël, de aartsengel, de man Gods, of misschien liever, wat speelser en wat letterlijker: Gabriël, gabbertje van God. Hij is kind aan huis bij de Eeuwige; hij heeft ooit aan Daniël de hele Schrift uitgelegd en is dus bij uitstek degene die weet wanneer de geschiedenis op een keerpunt staat. Hij weet ook al hoe de kinderen genoemd zullen worden. Johannes zal zijn naam zijn: de Eeuwige is genadig, waakt over zijn mensen, laat ze nooit in de steek. Johannes zal staan aan de poort van een nieuwe tijd. Aan hem mag je vragen wat al eeuwenlang aan de wachter wordt gevraagd: hoever is de nacht. En hij zal zeggen: de morgen komt; Jezus komt er aan.

2.

Onvermoeibaar lijkt de Schrift in het aankondigen van een nieuwe tijd. Visioenen van vrede, van recht en gerechtigheid; ze zijn in aantocht, er komen andere tijden. Het is opmerkelijk dat deze zogeheten Blijde Boodschap door mensen doorgaans met gemengde gevoelens en enige argwaan wordt ontvangen. Gabriël lijkt dat ook aan te voelen. Want hij begint al bij zijn binnenkomst met "Vrees niet". Het is bijna een refrein, wanneer mensen met het goede nieuws worden geconfronteerd: wees maar niet bang. Want ook Gabriël weet intussen maar al te goed, dat bij herhaling mensen terugschrikken voor wat hen aan wonderlijks en bevrijdends aangekondigd wordt. En het zijn niet de minste mensen die er voor terugdeinzen. Lucas vermeldt niet voor niets dat Zacharias en Elisabeth beiden vrome en gelovige mensen zijn, die zich strikt houden aan alle geboden en wetten van de Eeuwige. Maar ook bij Zacharias helpen

de geruststellende woorden van Gabriël niet. Hij is niet blij, hij is helemaal overdonderd, is wel degelijk heel erg bang en letterlijk en figuurlijk met stomheid geslagen.

Dat “vrees niet” klinkt in de Schrift regelmatig. Het klinkt straks in de Kerstnacht, het klinkt na de opstanding als Jezus ineens weer te midden van zijn leerlingen staat. Confrontatie met het goede nieuws, dat is echt wel even schrikken.

Waarvoor is Zacharias bang? Hij ziet natuurlijk, met al zijn kennis van de Schriften, dat deze Johannes een zwaar leven te wachten staat: hij zal ronddwalen aan de rand van de samenleving, hij zal niet meer oogsten dan een handvol medestanders en het respect van iemand die zelf aan het kruis zal worden gehangen. Als men vraagt: ben je Elia, of de profeet of de Messias, dan weet hij niet anders te stamelen dan: Ik ben het niet. Man zonder naam, zonder glans. Niet een zoon om trots op te zijn.

Maar meer dan dat schrikt Zacharias misschien wel terug voor de enorme verantwoordelijkheid die hij op zijn schouders krijgt. Want zo gaat het in de Schrift steeds. Mensen voelen zich overvraagd door de Eeuwige. Zacharias staat daarmee in het spoor van Mozes, Jesaia, Elia en zoveel anderen, die als een berg opzagen tegen wat de Eeuwige van hen vroeg en die er ook met allerlei smoesjes onderuit probeerden te komen. Dat zal Zacharias niet lukken. Hem wordt gewoon het zwijgen opgelegd.

En wij? Op deze eerste zondag van de advent. Nu we echt het vizier op Kerstmis gaan richten en de kaartverkoop voor de diensten al is begonnen? Is het voor ons ook een verhaal om van te schrikken?

In het verhaal van Elisabet en Zacharias krijgen we twee gezichten van de Eeuwige te zien. “Hij heeft zich mijn lot aangetrokken”, juicht Elisabet. En de mensen ervaren, dat de Eeuwige barmhartig is geweest, dat wil zeggen: begaan met mensen met een niet-aflatende liefde. Of in de sfeer van Psalm 90: De Eeuwige is van geslacht op geslacht voor ons een veilige woonplaats geweest, zoals we de vorige week hebben gezongen. Ik-zal-er-zijn die zijn naam voortdurend waar maakt. Maar dan is er ook de Eeuwige die in Tien Woorden zegt hoe die veilige woonplaats er uit ziet, die zegt welke weg we moeten gaan, wat ons te doen staat. Die een dringend appèl op ons doet, ons voortdurend wijst op onze verantwoordelijkheid in deze wereld. Alsof hij bij herhaling blijft roepen: Ik ben er, ik zal er zijn, maar zonder jullie lukt het niet. Kijk om je heen, zie wat gebeurt.

Zien, dat het brood, dat wij hier iedere zondag symbolisch zo eerlijk delen, in deze wereld nog steeds niet eerlijk gedeeld wordt. Dat dit leven voor heel veel mensen geen leven is. Dat we roofoverval plegen op onze aarde. Zien dat er mensen zijn die vanuit een obsessie van hun geloof anderen en zichzelf naar het leven staan. Zien, dat zelfs kerken wankelen nu hun duistere verleden aan het licht komt. Met verbazing en ook met enige zorg lezen wat voor mensen we in onze volksvertegenwoordiging hebben gekozen. Zien wat er om ons heen gebeurt. Je beseffen, dat je het soms wat minder goed ziet, omdat er ook een zekere gewenning optreedt. Weten dat je ogen te kort komt en zeker handen tekort komt om te doen wat moet worden gedaan. “Er komen andere tijden en jij gaat daar een rol in spelen”. Zou het angstzweet je inderdaad niet uitbreken? Hoe zouden we weten wat we kunnen doen? Maar, zo wordt ons met grote hardnekkigheid voorgehouden: de machten hebben niet het laatste woord. Die nieuwe tijd, die komt er.

De Eeuwige die troost. De Eeuwige die je op weg zet, ook naar waar je liever niet wil gaan, waar je tegen op ziet. Kan ik dat wel? Ja, zegt dan steeds zo’n engel van de Eeuwige, dat kun je. Dat kunnen we. Ieder op onze eigen manier en plaats. We hebben het in ons. En iedere keer dat je op weg durft te gaan, is er al iets nieuws begonnen.

Gerard Swüste

